

סוכות יום ז' – הושענא רבה – מה עלינו ללמוד מדוד המלך אושפיזין של דוד המלך

צרות רבות פקדו את דוד המלך. כיצד התמודד? כיצד הצליח לשרוד וגם להיות נעים זמירות ישראל? וכיצד זכה להיות למופת לעם ישראל?

נציין כאן עשר צרות ראשיות [ושמא היו לו יותר ממה שידענו].
[א] אביו ישי חשד באשתו שהיא הרתה לזנונים, ולכן לדעתו הדוד שנולד לה הוא ממזר. הסיפור מדוע חשד באשתו מובא במדרש נדיר (ילקוט המכירי, על תהלים קיח, אבן מאסו הבונים). לימוד זכות על ישי נמצא בספר "עשרה מאמרות" לגאון ר' מנחם עזריה מפאנו (חקור דין, ח"ג פרק י').

אי לכך כאשר בא שמואל הנביא למשוח אחד מבניו של ישי להיות מלך במקום שאול המלך, מסופר שהובאו לפניו רק שבעה בני ישי (ספר שמואל א, פרק טז):
(י) וַיַּעֲבֵר יְשִׁי שִׁבְעַת בָּנָיו לְפָנָי שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל יְשִׁי: לֹא בָחַר ה' בְּאַלְהֵיהֶם:
(יא) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל יְשִׁי הֲתִמּוּ הַנְּעָרִים? וַיֹּאמֶר עוֹד שָׂאֵר הַקְּטָן, וְהִנֵּה רֵעָה בְּצִאֵן. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל יְשִׁי שְׁלַחָה וְקַחְנוּ כִּי לֹא נֹסֵב עַד בָּאוּ פֹה:

מדוע עוד בתחילת הסיפור לא הביא ישי את דוד, בפגישה הגורלית עם שמואל? אלא שלא החשיב אותו כאחד מבניו. ולכן לאחר זמן התאונן דוד "מוֹזֵר הֵייתִי לְאֶחָי, וְנִכְרִי לְבְנֵי אִמִּי" (תהלים סט, ט). כן פירוש החיד"א (בספרו "יוסף תהילות" על הפסוק הנ"ל). כיצד התמודד דוד עם הרחקה קשה זו? נבאר בסוף המאמר הזה.

[ב] כאשר הצליח דוד להרוג את גלית, ושרו בנות ישראל "הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו" נדלקה קנאתו של שאול בדוד. ניסה מספר פעמים להרוג את דוד, עד שדוד היה נאלץ לברוח למדינת הפלשתים. בהיותו במדבר יהודה כל יומיים שלושה היה צריך להחליף את מקום מחבואו מפני חשש של המוסרים והמלשינים שהיו אז בישראל שלאיגלו לשאול מקום הימצאו.

[ג] כאשר ברח דוד משאול, כדי להציל את אביו ואמו ואחיו מנקמתו של שאול הוא הפקיד אותם אצל מלך מואב (שהרי ישי היה מצאצאי מואב, כמבואר בסוף ספר רות, וסמך עליו). ואע"פ כן, כאשר דוד חזר לארץ ישראל והשאיר אותם במואב, בהעדרו הם נרצחו על ידי המואבים (רש"י על שמואל-ב ח, ב).

[ד] גם בעת שברח מאת חותנו שאול, מסר שאול את אשתו של דוד לגבר אחר (שמואל-ט כה, מד).

[ה] בעת שמלך דוד, בנו של דוד אמנון אנס את אחותו תמר.

[ו] אבשלום, בנו של דוד, רצח את אמנון. וברח לארץ הפלשתים.

[ז] אבשלום הנ"ל מרד באביו, וכמעט כל עם ישראל תמך באבשלום עד שנאלץ דוד לברוח מהעיר בליווי דל של כמה מאות איש (שמואל-ב טו, יח). מה עלה במחשבתו על כפיות טובה של עם ישראל אחרי כל המלחמות שנלחם עבורם בחירוף נפש וכעת נטשו אותו?

[ח] אחרי חטא בת שבע, אמרו חכמי הסנהדרין כי דינו של דוד כרשע גמור (בבא מציעא נט, א), והיו בטוחים שה' לא יעזרנו. "רבים [פירשו חז"ל: רבים וגדולים [בתורה] אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלוהים סלה" (מדרש תהלים ג). ראה עוד שם במדרש (מזמור ד') על המקרא "עד מה כבודי לכלימה?"

[ט] אותו ילד שנולד לבת שבע, אחרי כמה ימים חלה מחלה אשר מת בה. כמה דוד התחבט, צם ושכב ארצה בתפילה למען יחיה. ולא נענה (שמואל-ב יב, טז).

[י] מדרש תהלים (מזמור צ פסקא טו) מסכם "כל אותם שבעים שנה שהיה דוד חי, היו בצרות ועמל". ולא הזכרנו כי ששה חדשים נצטרע (יומא כב ע"ב).

נשאלת השאלה, כיצד דוד שרד? כיצד נשאר חסיד? כיצד החזיק מעמד?

אלא מי שהוא מאמין בהקב"ה יודע שיש השגחה פרטית, וכל יסוריו הם בצדק, כדי לנסות אותו אם יעמוד במבחן. "ה' צדיק יבחן" (תהלים יא, ה). כל יסורי הצדיק הם כדי לחשל אותו, לצרף אותו בפור הלבטים עד שיצא מזוקק בדבקותו בהקב"ה, למרות כל מה שעבר עליו. כדברי המדרש (בראשית רבה, לב).

לכן היה דוד המלך מתבדח. אגדה תמוהה יש לפנינו. אחרי חטא בת שבע אמר דוד להקב"ה:

(ו) לָךְ לְבַדְךָ חֲטָאתִי וְהִרַע בְּעֵינַיִךְ עֲשִׂיתִי, לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדַבְרֶךָ, תִּזְכֶּה בְּשִׁפְטֶךָ (תהלים נא, ו). פירשו חז"ל (סנהדרין קז ע"א) כי טען דוד לפני הקב"ה, באמת יכולתי אני לכבוש את יצרי, רק לא רציתי שאני אצא מנצח יותר ממך, לכן לא נשמרתי. דברים אלו נראים לכאורה כדברי הבל, כי חובה על האדם לציית לדברי הקב"ה ולא להצטדק כאילו כביכול "חטא לשם שמים". אבל בזוהר (ח"ב דף קז ע"א) פירשו אגדה זאת כי דוד היה תמיד מלא בדיחות, וגם עכשיו חזר להתבדח לפני הקב"ה. מה היא התועלת שיש לאדם הנתון בצרה להתבדח?

אלא זה מעמעם את חושיו, ומפני הבדיחה הוא מכה את עוקץ הצרה. זה נרמז בתורה. כאשר בני ישראל יצאו ממצרים, אחרי שנות שעבוד וצרות צרורות, וראו "והנה מצרים נוסע אחריהם" כל סוס פרעה ורכבו ופרשיו. נבהלו מאד, ואמרו למשה רבנו:

וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הַמְבִלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בְּמִדְבָּר מֵה זֹאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם? (שמות יד, יא). לכאורה אלו דברי שטות. מי מעלה על הדעת שההוצאה של ישראל ממצרים היא מפני שאין מספיק אדמה היכן לקבור אותם? אלא מפרש הרב שמשון רפאל הירש (על המקרא הנ"ל): "אירוניה חדה זו, אפילו ברגע של פחד וייאוש שאין למעלה מהם, מציינת את חוש ההומור שהיא תכונה אופיינית של שבט יעקב, בהיר השכל". כלומר היא נותנת אומץ ללב המדוכא. ולא מצאנו שנענשו ישראל על אמירה זו. וראינו במסכת תענית (כג ע"א) על שני בדחנים שהיו מבדחים את העצובים, וזכו מפני זה להיות בני עולם הבא.

ולכן בסוף חייו היה דוד שֶׁבַע רצון ממצבו והצהיר לפני הקב"ה (תהילים פרק קלט):

(כג) חִקְרֵנִי אֵל וְדַע לִבִּי בְּחִנֵּי וְדַע שְׂרַעֲפֵי:

(כד) וּרְאֵה אִם דֶּרֶךְ עֲצָב בִּי וְנַחֲנִי בְּדֶרֶךְ עוֹלָם:

כלומר אחרי כל הצרות שעברו עליו, עשה כל מאמץ לא להיות עצוב אלא להיות שמח בחלקו, ולבטוח בהקב"ה שהכל נעשה לטובה בשבילו. [כן פירשו רצ"ה זידיצ'וב בספרו "סור מרע" פסקא טז) וכן הרב אליהו גוטמאכר בחידושיו ח"א דף קצד, וכן הרב יצחק אלחנן ספקטור בספרו "מעין יצחק" עמ' קכז].

עלינו ללמוד הרבה מדוד המלך. נתחיל בזה.